

www.evi-dems.eu

Gids voor Vrijwilligerswerk, Solidariteit en Europese waarden

De steun van de Europese Commissie voor de productie van deze publicatie houdt geen goedkeuring in van de inhoud, die uitsluitend de mening van deze publicatie weerspiegelt de auteurs en de Commissie kunnen niet verantwoordelijk worden gehouden voor enig gebruik dat kan worden gemaakt van de daarin opgenomen informatie.

Inhoudsopgave

Inleiding 2

1. Concepten en basisprincipes 3

2. Waarden en vrijwilligerswerk 4

3. Fundamentele EU-waarden 8

4. Gedeelde EU-waarden en vrijwilligerswerk 10

4.1 Waarde van de menselijke waardigheid 11

4.2 Waarde van EU-solidariteit en participatieve democratie 13

4.3 Waarde van non-discriminatie 17

**5. Implementatie van EU-waarden in vrijwilligerswerk:
managementinstrumenten en -praktijken 20**

Slotopmerkingen 22

Literatuur 24

EU-rechtshandelingen 27

INTRODUCTIE

Vrijwilligerswerk heeft de afgelopen twintig jaar publieke belangstelling gekregen, en de crises (bijv. COVID-19, de opwarming van het klimaat en de oorlog tussen Rusland en Oekraïne) hebben ervoor gezorgd dat vrijwilligerswerk meer zichtbaar werd (Allam et al., 2020; VN, 2018). Het debat van Europese academici en NGOs over een gezonde en duurzame vrijwilligersomgeving wordt in deze context belangrijker (Koolen-Maas et al., 2023). Volgens empirisch onderzoek neemt het vrijwilligerswerk in de EU-landen toe als gevolg van verschillende economische en sociale kapitaalfactoren (Enjolras, 2021). Terwijl nieuwe kwesties in de vrijwilligersomgeving uitdagingen met zich meebrengen op het gebied van vrijwilligersmanagement, legt de normatieve dimensie de basis voor vrijwilligerswerk en vrijwilligersmanagement door dit te oriënteren op de fundamentele waarden van de EU, namelijk solidariteit, rechtvaardigheid, inclusie en burgerschap.

Deze specifieke “Gids voor vrijwilligerswerk, solidariteit en Europese waarden” (hierna – de Gids) is ontwikkeld in de geest van de blootgelegde behoefte van het EVI-DEMS-project, wat inhoudt dat Europa goed opgeleide en gekwalificeerde vrijwillige managers nodig heeft met een kompas van gemeenschappelijke waarden als richtlijnen voor duurzaam gebruik van vrijwilligershulpbronnen (EVI-DEMS, 2021; EVI-DEMS, 2023). Normatieve richtlijnen van de EU zijn belangrijk voor het accrediteren van vrijwilligersmanagers voor het effectief gebruik van vaardigheden, kennis en managementinstrumenten (EU-normen voor vrijwilligersmanagement, enz.). Het kan worden opgevat als een potentieel model voor een aantal essentiële capaciteiten die betrokken zijn bij de opleiding van vrijwilligersmanagement, of als een instrument voor de bevordering van de Europese solidariteit en andere fundamentele Europese waarden. Ten slotte kan het worden gezien als een instrument voor Europeanisering op verschillende terreinen van vrijwilligersactiviteiten.

De Gids is relevant voor de ontwikkeling van een 'Educatief programma voor hoger onderwijsniveau voor vrijwillige managers' en kan worden gebruikt voor discussies en proefcursusmodules. Dit normatieve richtsnoer is contextueel gerelateerd aan en vormt een aanvulling op de andere resultaten die door het EVI-DEMS-project zijn ontwikkeld: "Europese ethische code voor vrijwilligersmanagers", "Gids over de rol van vrijwilligersmanagers bij het faciliteren van inclusief vrijwilligerswerk", en "Gids voor het beheren van vrijwilligerswerk". Vrijwilligers die bijdragen aan rampenpreventie, paraatheid en herstel".

De doelgroep die op dit vakgebied de meeste voordelen behaalt, bestaat uit degenen die vrijwilligersmanagementvakken studeren of onderwijzen. Er zijn ook andere potentiële lezers, zoals vrijwilligers, vrijwilligersmanagers, NGO-beoefenaars en iedereen die onverschillig staat tegenover het vakgebied.

De Gids bestaat uit vijf hoofdstukken. Het eerste behandelt fundamentele concepten van vrijwilligerswerk en vrijwilligerswerk, waarin de betekenis van vrijwilligerswerk wordt uitgelegd. Dit hoofdstuk is gebaseerd op gezaghebbende wetenschappelijke interpretaties of inzichten van internationale organisaties. Het tweede hoofdstuk onderzoekt waardebenaderingen die relevant zijn voor vrijwilligerswerk en legt het onderscheid en de interacties tussen waarden (moreel, organisatorisch, enz.) uit. Het derde hoofdstuk onderzoekt de fundamentele waarden van de EU en hun juridische en moreel/ethische interpretaties. Het vierde hoofdstuk maakt een betekenisvol onderscheid tussen de waarden en beginselen van de EU en belicht de meest relevante waarden van vrijwilligerswerk die in meer gedetailleerde afzonderlijke subsecties worden onderzocht, namelijk menselijke waardigheid, zorgzaamheid, participatieve democratie en non-discriminatie. Het vijfde hoofdstuk bespreekt het proces van het instrumentalisieren van de EU-waarden door ze te koppelen aan instrumenten voor vrijwilligersmanagement, praktische activiteiten en Het doel van dit hoofdstuk is om Europese waarden bloot te leggen die kunnen dienen als leidende motivatoren voor vrijwilligersacties of standpunten.

De "Gids voor vrijwilligerswerk, solidariteit en Europese waarden" is ontwikkeld door de organisaties van het Erasmus+ EVI-DEMS-projectconsortium en later verbeterd door de projectdeelnemers via netwerkconsultaties.

1. BEGRIPPEN EN BASISBEGINSELEN

Wat is “vrijwilligerswerk” en wie is “vrijwilliger”? De concepten 'vrijwilliger' en 'vrijwilligerswerk' lijken misschien eenvoudig en duidelijk, maar een dieper inzicht in de materie brengt een complexere perceptie van de termen met zich mee. Het hangt vaak af van gevestigd gebruik, waargenomen vrijwilligersactiviteiten of contextuele factoren die het gebruik ervan beïnvloeden (Meijs et al., 2003; Butcher & Einolf, 2017). De meeste onderzoekers zijn het erover eens dat vrijwilligerswerk gebaseerd is op vier hoofdgrondslagen: vrije wilsactiviteit, formele organisaties (vrijwilligerswerk bij een NGO, lidmaatschap van een vereniging en vrijwilligerswerk, vrijwilligerswerk in speciale programma's, enz.), nabijheid bij de ontvangers of begunstigden, en de beschikbaarheid van tastbare beloningen. Er zijn inderdaad honderden verschillende academische definities die de betekenis van 'vrijwilliger' of 'vrijwilligerswerk' verklaren, en deze diversiteit is gebaseerd op tradities, cultuur, stijl van vrijwilligerswerk en andere culturele factoren.

De Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) geeft de gezaghebbende definitie die stelt dat vrijwilligerswerk verwijst naar “activiteiten of werk dat sommige mensen bereidwillig en zonder betaling doen om een zaak te promoten of iemand buiten hun huishouden of directe familie te helpen” (ILO, 2011, 12). Toch lijkt deze definitie te simplistisch met betrekking tot het complexe fenomeen vrijwilligerswerk en ontbreekt het aan verwijzingen naar de normatieve grondslagen.

In 2011 hebben de Europese Raad, het Europees Parlement en de Europese Commissie een bredere en meer heterogene definitie gegeven, waarin wordt uitgelegd: "Als het om vrijwilligerswerk gaat, heeft elk land verschillende begrippen, definities en tradities. Vrijwilligerswerk wordt gedefinieerd als alle vormen van vrijwilligerswerk, Of het nu formeel of informeel is, vrijwilligers handelen uit eigen vrije wil, volgens hun eigen keuzes en motivaties, en streven niet naar financieel gewin. Vrijwilligerswerk is een reis van solidariteit en een manier voor individuen en verenigingen om menselijke, sociale of sociale problemen te identificeren en aan te pakken behoeften en zorgen op milieugebied. Vrijwilligerswerk wordt vaak uitgevoerd ter ondersteuning van een non-profitorganisatie of een gemeenschapsinitiatief" (Europese Commissie, 2011, p. 2). Deze veelzijdige uitleg belicht enkele belangrijke aspecten:

- De belangrijkste politieke instellingen van de EU hebben erkend dat er in Europa verschillende culturele en juridische contexten bestaan voor vrijwilligerswerk en verschillende vrijwilligersprofielen.
- Verschillen in definitiebetekenissen worden verkleind en verenigd door universele fundamentele waarden, dat wil zeggen solidariteit, rechtvaardigheid, burgerschap en inclusiviteit.

Het Centrum voor Europees Vrijwilligerswerk (CEV, de toonaangevende overkoepelende organisatie die zich inzet voor de promotie en ondersteuning van vrijwilligers en vrijwilligerswerk in Europa) legde deze fundamentele waarden uit in termen van de ontwikkeling van sociaal kapitaal en een bloeiend maatschappelijk middenveld (CEV, 2011). Deze definities laten zien dat de waarden en beginselen van de EU belangrijk zijn voor een uniform begrip van vrijwilligerswerk en kunnen worden toegepast op de dagelijkse begeleiding van vrijwilligers.

Solidariteit en vrijwilligerswerk. Het concept van solidariteit is een sleutelconcept voor vrijwilligerswerk en EU-beleid, en voor politiek gericht op bredere integratie (Laitinen & Pessi, 2014; 40; Lahusen, & Grasso, 2018a). Bij vrijwilligerswerk is het concept van solidariteit van toepassing wanneer mensen zich verenigen vanuit een gevoel van eenheid en wederzijdse steun om aan een soortgelijk doel te werken. Solidariteit is een fundamentele waarde (sociale norm en verplichting)

en sociale band (activiteitenpatroon, socialisatie) voor vrijwilligers van gezamenlijke actie (O'Toole & Calvard, 2020). Het houdt ook in dat je een diep bewustzijn hebt van en empathie hebt voor de behoeften en het lijden van anderen. In wezen verenigt solidariteit mensen die ook hun krachten bundelen

omdat ze een gemeenschappelijk belang hebben of omdat ze zich diep verbonden voelen met een bepaalde groep mensen; het gaat erom dat mensen samenkomen om elkaar te steunen, ondanks eventuele emotionele of financiële voordelen. Vrijwilligerswerk is een van de potentiële basissen voor een sterke en onderscheidende vorm van solidariteit.

Globaal genomen zijn alle definities van vrijwilligerswerk gebaseerd op dezelfde vier componenten (mate van vrije keuze, organisatieniveau, soort beloning en beoogde begunstigen), maar de perceptie is verschillend afhankelijk van het niveau van specifieke vrijwilligersactiviteiten; het varieert niet alleen tussen landen en culturen, maar ook in de loop van de tijd en tussen vrijwilligerssectoren, van land tot land, van gemeenschap tot gemeenschap. Daarom kan vrijwilligerswerk worden opgevat als "een door de mens gemaakte, hernieuwbare hulpbron die kan worden verbouwd en gerecycled, en waarvan de voortzetting en het volume van de stroom zowel positief als negatief door mensen kan worden beïnvloed" (Koolen-Maas et al., 2023).

2. WAARDEN EN VRIJWILLIGERSWERK

Waarom doen mensen vrijwilligerswerk en welke rol spelen waarden in hun besluitvorming? De relatie tussen de EU-waarden als normatieve basis en vrijwilligerswerk is veelzijdig en complex. Vrijwilligerswerk wordt niet alleen normatief bekeken, maar ook met verwijzing naar diverse benaderingen, zoals:

- motiverend (vrijwilligers hebben verschillende motivatieprofielen),
- sociaal (vorm van sociaal kapitaal, maatschappelijke betrokkenheid en netwerken van burgers, prosociaal gedrag),
- cultureel (continue tradities, vorm van collectief gedrag, interculturele standpunten),
- economisch (vorm van tastbare beloningen).

Zo worden de verschillende concepten gebruikt om dit sociale fenomeen te begrijpen en te verklaren. NGO's, verenigingen en overheidsorganisaties ontwikkelen op basis van deze benaderingen passend beleid en instrumenten voor vrijwilligersbeheer. Ze kunnen zich bijvoorbeeld concentreren op de ontwikkeling van motivatieprogramma's voor vrijwilligers of zich concentreren op managementethiek en organisatiecultuur.

Toch zijn de op waarden gebaseerde verklarende concepten en praktische hulpmiddelen van groot belang, ondanks de complexiteit van de benaderingen voor het begrijpen en managen van vrijwilligers.

Concept van waarden. Waarden worden vaak genoemd in zowel het alledaagse als het gespecialiseerde discours. Volgens de Oxford Dictionary zijn waarden 'een reeks ethische overtuigingen en voorkeuren die

ons gevoel van goed en kwaad bepalen” (Oxford, 2023). Als concept wordt het omschreven als zeer subjectief, gelaagd en contextueel. Waarden fungeren als basis voor normatieve oriëntaties en ordening. Daarnaast zijn ze ontwikkeld historisch gezien (dwz de waarde van de menselijke waardigheid is geconceptualiseerd als een reactie op de wreedheden uit de Tweede Wereldoorlog; leidende waarden van de EU zoals vrede, integratie, marktvrijheid, solidariteit, subsidiariteit en waarden gebaseerd op constitutionele tradities - democratie, rechtsstaat, vrijheid en andere fundamentele rechten – zijn sinds 1950 leidend geweest voor de EU-integratieprocessen met de Schuman-verklaring) (Frischhut, 2022). Waardes, of principes, worden uitgelegd als (1) moreel of etisch (codes in de werkplek of principes binnen religies, etc.), (2) juridisch (aantonen dat wet- en regelgeving wordt nageleefd), (3) sociaal-politiek (idealen, principes, doctrines die verwijzen naar sociale, politieke integratie, etc.), (4) verwijzend naar management (richtlijnen of principes die worden gebruikt om beslissingen te nemen en de handelwijze te bepalen). In managementbenaderingen bieden waarden basisrichtlijnen voor het ontwikkelen van ideeën en activiteiten die zijn geïnitieerd door leiders, managers en andere leden van de organisatie. Deze richtlijnen kunnen dan op waarden gebaseerd zijn (dat wil zeggen solidariteit, sociale gelijkheid, democratie, etc.) of op waarden neutraal zijn (dat wil zeggen op feiten gebaseerd, op efficiëntie gebaseerd, etc.).

Waarden en principes. In de juridische, politieke en beleidsdiscoursen van de EU worden de concepten van waarden en principes op complementaire wijze gebruikt. Solidariteit is bijvoorbeeld een van de waarden van de EU en een rechtsbeginsel in het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU, 2012). In strikte bewoordingen worden de principes opgevat als representaties van waarden of essentiële uitgangspunten, of fundamentele (ze zijn absoluut, vast en eeuwig). De waarden zijn waar je voor staat onder je vrienden, en de principes zijn waar je voor staat in het leven. In de rechtswetenschap zijn principes essentiële elementen van een rechtsorde (Frischhut, 2022).

De morele grondslagen van de besluitvorming van vrijwilligers zijn complex en omvatten verschillende waardedimensies (persoonlijke, culturele, religieuze, politieke, publieke beleidsovertuigingen, enz.). Er is echter veel potentieel met betrekking tot mogelijke verbindingen tussen persoonlijke vrijwilligerswaarden en collectieve waarden (dat wil zeggen de ethische principes van NGO's of waarden van de organisatiecultuur) en meer algemeen (dat wil zeggen de juridische en beleidswaarden van de EU, ideeën uit politieke doctrines zoals mensenrechten duurzaamheid). Aan de andere kant kan er een potentieel waardenconflict ontstaan als gevolg van onverenigbaarheden of tegenstrijdigheden. Religieuze normen kunnen bijvoorbeeld in strijd zijn met politieke doctrines, waardoor morele dilemma's of een gevoel van verwarring ontstaan tijdens het vrijwilligerswerk. Een andere beperking is dat waardeoriëntatie verschillende niveaus van waarden en principes omvat. Het is belangrijk op te merken dat waarden multidimensionaal en dynamisch zijn, en dat eenvoudige causaliteiten moeten worden vermeden. De waardeoriëntaties die door vrijwilligers worden gebruikt, zijn enigszins verfijnd en alle normatieve opvattingen kunnen niet worden vereenvoudigd.

Volgens onderzoeken spelen waarden (persoonlijk, cultureel, sociaal, etc.) een belangrijke rol bij de beslissing om vrijwilligerswerk te doen (Dekker & Halman, 2003; Frederiksen et al., 2013; Grönlund, 2013).

Waardenbassissen zijn belangrijk voor vrijwilligerswerk omdat ze een element vormen in het collectieve, culturele kader voor het begeleiden van vrijwilligers. De waarden fungeren als een element voor het vormen van collectieve identiteiten met organisaties (NGO's, vrijwilligersprogramma's, etc.), systemen (lokale, nationale EU-dienst of project

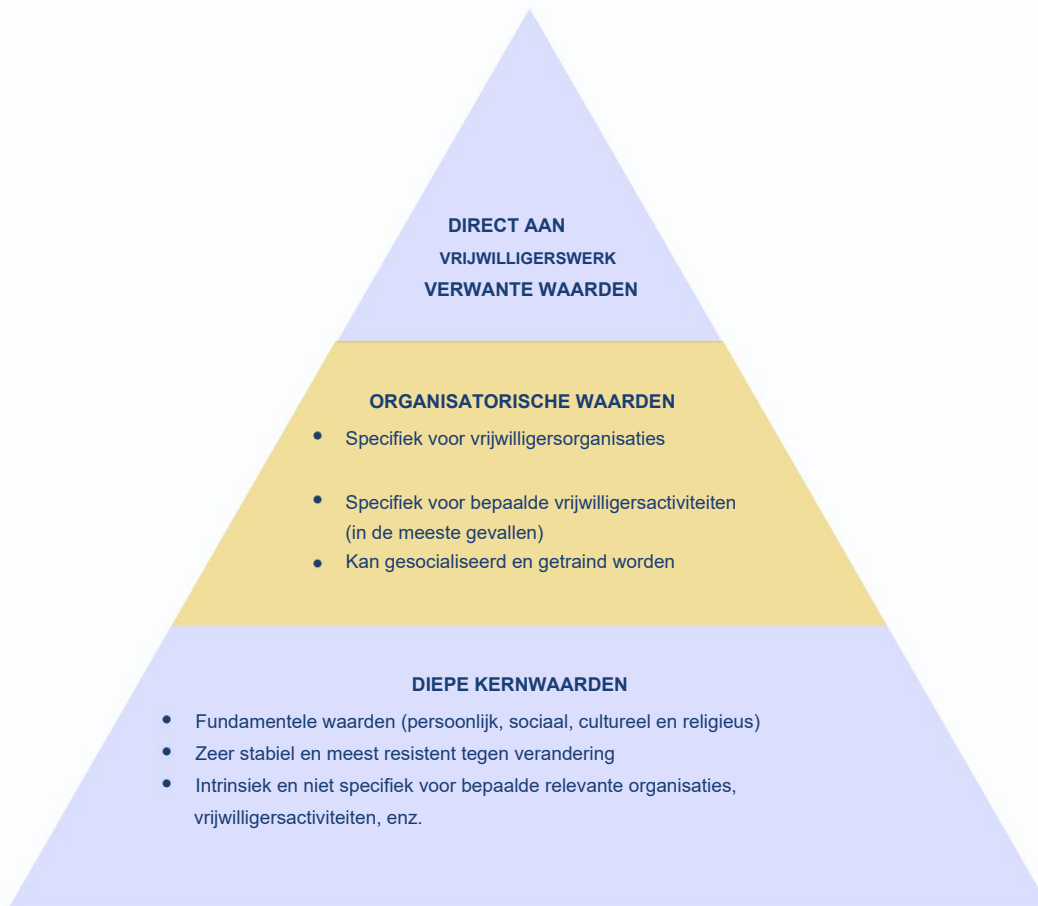
voorzieningsystemen of beleid voor belangenbehartiging), en vrijwilligers kunnen zich verbonden voelen en het gevoel hebben dat ze bij anderen horen (Wegner et al., 2019). Waardeoriëntaties worden gebruikt als managementinstrumenten voor programma's, organisatorisch, cultureel en ethisch management, identiteitsmanagement, managementsystemen voor beleidsovertuigingen bij het bepleiten van netwerken, enz. Waardensystemen zijn universeel, en daarom kunnen waarden voor vrijwilligerswerk morele kernprincipes, publieke beleidsideeën, en wettelijke normen. Ze zijn flexibel in de toepassing en kunnen sterke morele imperaties zijn. Deze argumenten kunnen tot de conclusie leiden dat waarden belangrijke elementen zijn voor zowel de motivatie van vrijwilligers als voor de oriëntaties van vrijwilligers.

Afbeelding 1 presenteert de drie lagen van vrijwilligerswerkgerelateerde waarden. Er zijn diepe kernwaarden (algemene waardeoriëntaties) die verband houden met moraalfilosofie, religieuze en politieke doctrines, cultureel ethos, enz. (bijv. het christendom, de mensenrechtendoctrine, moderne humanistische ideeën, liberale of socialistische politieke ideologieën, enz.). Deze groep waarden is relevant voor de zelfbeschikking en autonome motivatie van de vrijwilligers bij het uitvoeren van de activiteiten.

Waarden uit de secundaire laag hebben betrekking op organisaties waarbij vrijwilligers betrokken zijn, dat wil zeggen NGO's, verenigingen, overheidsorganisaties, enz. Deze waarden hebben een beperkter bereik en worden toegeschreven aan organisatiefilosofieën en percepties. Ze kunnen echter sterkere effecten op vrijwilligers hebben dan de kernwaarden. Deze waarden worden vermeld in ethische codes (organisaties waarbij vrijwilligers betrokken zijn), NGO-filosofieën of beschrijvingen van culturele managementsystemen om groeps- of organisatie-identiteiten te vormen. Sommige groepen vrijwilligers (vooral leden van verenigingen of langdurige vrijwilligers uit organisaties) identificeren zich sterk met het feit dat deze waarden worden beïnvloed door instrumenten voor cultureel management.

De laatste normatieve laag heeft betrekking op waarden die de meeste vrijwilligers rechtstreeks beïnvloeden. Academische wetenschappers en experts van de gezaghebbende internationale organisaties hebben bepaalde vrijwilligersgerelateerde waarden geïdentificeerd die acties sturen en een aanzienlijk deel van de vrijwilligers motiveren, dat wil zeggen solidariteit, mededogen, empathie, inclusiviteit, gevoelens over rechtvaardigheid, eerlijkheid en bevordering van sociale harmonie en gelijkheid. evenals het welzijn van individuen en gemeenschappen (Grönlund, 2013; Dekker & Halman, 2003; VN, 2021; VN, 2018; Mathou, 2010).

Over het geheel genomen vormen de hierboven genoemde waarden die aan verschillende lagen worden toegeschreven geen precieze en gedetailleerde waardesystemen die vrijwilligers als leidraad zouden kunnen dienen. De toepassing van bepaalde waarden hangt af van individuen of groepen vrijwilligers en contextfactoren (organisaties waarbij vrijwilligers betrokken zijn, vrijwilligersactiviteiten, managementmodellen voor vrijwilligerswerk, enz.). De diversiteit van vrijwilligerswerk is een waardevol fenomeen.

Afbeelding 1. De drie lagen van vrijwilligerswerkgerelateerde waarden

Sommige waarden verbinden overheidsinstanties met vrijwilligers in een wederkerige, maar niet wederzijds gewaardeerde relatie. Aan de positieve kant versterkt de samenwerking tussen organisaties waarbij vrijwilligers betrokken zijn en sommige autoriteiten (EU-instellingen, lokale overheidsorganisaties, enz.) de waarden die verband houden met vrijwilligerswerk. Relaties met vrijwilligers en autoriteiten zijn op zichzelf niet waardevol, maar er zijn wel enkele belangrijke waarden in verankerd. Deze waarden houden meestal verband met wettelijke regimes (dat wil zeggen, juridische doctrines waarin de rechten van mensen en kinderen, de bescherming van vluchtelingen en etnische minderheden, etc. breed zijn geïntegreerd) en overheidsbeleid (dat wil zeggen, het bevorderen van gender- of rassengelijkheid, solidariteit, non-discriminatie, sociale zorg, enz.). De vrijwilligersorganisaties hebben partnerschapsrelaties (en verschillende daarmee samenhangende activiteiten) met sommige overheidsinstellingen en krijgen financiering voor projecten, dienstverlening, enz. Deze relatie omvat waardeoverdracht of -versterking. Achteraf gezien is gedeelde waarde de basis geweest voor mogelijke samenwerking tussen EU-instellingen en NGO's (Lang, 2012). Aan de negatieve kant kunnen sterke partnerschappen en de afhankelijkheid van financiële middelen van de overheid de belangenbehartiging van NGO's verzwakken en de kritiek op het overheidsbeleid of politieke beslissingen verminderen. Ondanks de negatieve kanten kunnen de waardenrichtlijnen die de overheid biedt gunstig zijn voor vrijwilligerswerk. Zeker als het aansluit bij de kernwaarden van vrijwilligerswerk.

3. FUNDAMENTELE EU-WAARDEN

Wat zijn fundamentele Europese waarden en waarom zijn ze belangrijk? De fundamentele waarden worden geïdentificeerd en beschreven in twee artikelen van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) (VEU, 2012):

○ Artikel 2

De Unie is gegrondvest op de waarden van respect voor **de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en respect voor de mensenrechten**, inclusief **de rechten van personen die tot minderheden behoren**. Deze waarden hebben de lidstaten gemeen in een samenleving waarin **pluralisme, non-discriminatie, tolerantie, rechtvaardigheid, solidariteit en gelijkheid tussen vrouwen en mannen** de boventoon voeren.

○ Artikel 3

De Unie streeft ernaar de vrede, haar waarden en het welzijn van haar bevolking te bevorderen.

2. De Unie biedt haar burgers een ruimte van **vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid** zonder binnengrenzen, waarin het vrije verkeer van personen wordt gewaarborgd in combinatie met passende maatregelen op het gebied van controles aan de buitengrenzen, asiel, immigratie en het voorkomen en bestrijden van misdaad.

3. De Unie brengt een **interne markt tot stand**. Het zal werken aan de duurzame ontwikkeling van Europa, gebaseerd op evenwichtige economische groei en prijsstabiliteit, een zeer competitieve sociale markteconomie, gericht op volledige werkgelegenheid en sociale vooruitgang, en een hoog niveau van bescherming en verbetering van de kwaliteit van het milieu.

Het bevordert **de wetenschappelijke en technologische vooruitgang**.

Het zal **sociale uitsluiting en discriminatie bestrijden**, en **sociale rechtvaardigheid en bescherming, gelijkheid tussen vrouwen en mannen, solidariteit tussen generaties en bescherming van de rechten van het kind bevorderen**.

Het bevordert **de economische, sociale en territoriale cohesie en solidariteit** tussen de lidstaten.

Zij respecteert haar rijke **culturele en taalkundige diversiteit** en zorgt ervoor dat het culturele erfgoed van Europa wordt beschermd en verbeterd. [...]

5. In haar betrekkingen met de rest van de wereld zal de Unie haar waarden en belangen hooghouden en bevorderen, en bijdragen aan de bescherming van haar burgers. Het zal bijdragen aan **vrede, veiligheid, de duurzame ontwikkeling van de aarde, solidariteit en wederzijds respect** tussen mensen, **vrije en eerlijke handel, het uitbannen van armoede** en de **bescherming van de mensenrechten**, in het bijzonder de **rechten van het kind**, evenals aan de strikte **naleving en ontwikkeling van het internationaal recht**, inclusief **respect voor de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties**.

Sommige van deze waarden, zoals mensenrechten, menselijke waardigheid, sociale rechtvaardigheid en solidariteit, worden expliciet beschreven in artikel 2. Waarden als democratie, vrijheid en de rechtsstaat worden door advocaten uitgelegd als vereisten (landen kunnen deze specificeren) Frischhut, 2022). Transparantie en duurzaamheid worden door het VEU als beginselen gedefinieerd (VEU, art. 3 en art. 5).

Tabel 1. Soorten fundamentele en specifieke waarden van de EU

Fundamentele waarden houden verband met de EU-verdragen, de rechtsdoctrine en het systeem, en zijn constitutioneel van aard (gerelateerd aan de algemene beginselen van het EU-recht). Ze zijn verduidelijkt door het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU, 2008). Het is belangrijk op te merken dat de EU-lidstaten gemeenschappelijke EU-waarden (gebaseerd op het beginsel van wederzijds vertrouwen) erkennen, respecteren en implementeren. De Europese fundamentele waarden en rechtsbeginselen zijn gekoppeld aan de bepalingen van EU-wetten, documenten (uitvoerend en wetgevend) en jurisprudentie.

Samenvattend kunnen we stellen dat de fundamentele waarden van de EU (ethische en juridische beginselen) verband houden met het Verdrag betreffende de Europese Unie (twee artikelen) en andere juridische documenten. De EU-waarden vormen een brug tussen morele filosofie (ethiek) en recht. De fundamentele waarden van de EU worden opgevat als 'ideeën' en concepten, en gedefinieerd als waarden, beginselen van het EU-recht of EU-doelstellingen.

4. GEDEELDE WAARDEN EN VRIJWILLIGERSWERK VAN DE EU

De fundamentele en specifieke (EU-beleidsgerelateerde) waarden van de EU kunnen via vrijwilligerswerk tot uiting komen. De vrijwilligers spelen vaak een belangrijke rol als waardevolle hulpbronnen die helpen bij het oplossen van verschillende sociale, economische en openbare beleidsgerelateerde kwesties. Er wordt betoogd dat vrijwilligerswerk een waardevolle activiteit is en mag worden aangenomen als een uiting van solidariteitswaarde in Europa (Parsanoglou, 2021; Robertson, 2013; Freedman, 2018; Dostál, 2021; CEV, 2011; CEV, 2018). Door pleitbezorgers van vrijwilligers in EU-beleidsprocessen wordt benadrukt dat vrijwilligerswerk “de weg vrijmaakt om de Europese waarden werkelijkheid te laten worden” (CEV, 2018). Uit het empirische onderzoek blijkt dat sommige vrijwilligersacties de samenleving veranderen (er worden nieuwe solidariteits- en sociale mobilisatiestructuren gevormd of actoren uit het maatschappelijk middenveld worden versterkt), en dat geldt vooral in tijden van crisis (Parsanoglou, 2021; Freedman, 2018).

Tabel 2. EU-waarden worden het vaakst geassocieerd met vrijwilligerswerk

Toch houdt het concept van de EU-waarden (namelijk de waarde van solidariteit in het algemeen) verband met vrijwilligersactiviteiten in termen van begeleiding en motivatie. Het belang van door de EU toegevoegde waarden voor het begeleiden van vrijwilligers wordt bijvoorbeeld onthuld in de context van de migratiecrisis (2016-2021), waarbij het conflict tussen de waarden van de EU (solidariteit met asielzoekers, vluchtelingen of migranten) en belangen (nationale veiligheid, anti-migratie) of waarden (conservatief sociaal en migratiebeleid, nationalisme en soevereiniteit, enz.) (Bernát et al., 2016; Parsanoglou, 2021; Freedman, 2018). Uit onderzoek blijkt dat sommige vrijwilligers, door asielzoekers en migranten te helpen, hun houding ten opzichte van migranten hebben veranderd en daarmee in zekere zin de sociale spanningen hebben verminderd. De waarden, ideeën en juridische principes van de EU waren de leidraad voor de activisten en werden als argument gebruikt. Sommige concepten van EU-waarden (d.w.z. solidariteit) worden in sommige discoursen (bijvoorbeeld in politieke retoriek) te veel gebruikt en verkeerd toegepast, en er worden verschillende betekenissen aan verbonden (Scholz, 2008; Tava, 2021). Daarom is het noodzakelijk om de concepten van de EU-waarden te gebruiken door juridische en ethische termen met elkaar te verbinden en, als dat het geval is, naar belangrijke bronnen te verwijzen nodig.

Welke beleidsdocumenten verwijzen naar de EU-waarden voor vrijwilligerswerk? Deze vraag zou in detail kunnen worden beantwoord door de belangrijkste beleidsdocumenten (EU-beleid ter ondersteuning van vrijwilligerswerk) en beleidsvoorstellen samen te vatten (CEV, 2011, CEV, 2018; Europese Commissie, 2011; Verordening EU, 2021; Gedelegeerde Verordening van de Europese Commissie, 2014; EU-Commissie Voorstel van de Commissie, 2022; Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité, 2022; Programma Europa voor de burger, 2020; Aanbeveling van de Raad van de EU, 2022, enz.).

4.1 WAARDE VAN MENSELIJKE WAARDIGHEID

De menselijke waardigheid wordt opgevat als een universele waarde en als een algemeen rechtsbeginsel (zoals verduidelijkt volgens de uitspraken van de rechtbanken) (Jones, 2012; Frischhut, 2022). De menselijke waardigheid is een van de belangrijkste fundamentele waarden ('metawaarde' in vergelijking met de andere waarden die zijn opgesomd in artikel 2 van het VEU (VEU, art. 2). Het VEU definieert dit concept niet omdat het een zeer algemeen beginsel is. Volgens de Cambridge Dictionary betekent menselijke waardigheid "het belang en de waarde die een persoon heeft waardoor andere mensen hem respecteren of zichzelf laten respecteren" (Cambridge Dictionary, 2023). Dit concept wordt verklaard aan de hand van voorbeelden die de menselijke waardigheid schenden door daden van discriminatie, stigmatisering, intimidatie, bepaalde vooroordelen, enz. (Jones, 2012). De menselijke waardigheid is juridisch verbonden met een aantal rechten: het recht op persoonlijke integriteit; rechten op leven; verbod op onmenselijke behandeling of bestraffing; verbod op foltering; verbod op slavernij en dwangarbeid. Menselijke waardigheid staat onder andere waarden van de EU zeer centraal, omdat zij juridisch veel gewicht in de schaal legt en gunstig is voor mensen die in de EU wonen. Het werd geconceptualiseerd als een constitutioneel principe (Morano-Foadi, et Andreadakis, 2021).

Het concept van menselijke waardigheid wordt gebruikt in veel andere EU-wetten, zoals die met betrekking tot asiel, migratieregelgeving, dienstverlening (Dienstenrichtlijn over de Interne Markt, 2006), bescherming van biotechnologische interventies, enz. Het helpt ook de rechten te beschermen van slachtoffers van misdrijven en discriminatie op grond van seksuele geaardheid. Volgens het onderzoek is de menselijke waardigheid een gemeenschappelijke fundamentele waarde in de meeste EU-lidstaten (Morano-Foadi, et Andreadakis, 2021). Niettemin heeft de menselijke waardigheid verschillende betekenissen als fundamenteel beginsel en in zekere zin ook als abstract beginsel. Deze waarde wordt echter toegepast als morele en juridische waarborg op andere gebieden, zoals de bescherming van de privacy, eerlijke werkgelegenheid en de ontwikkeling van de persoonlijkheid.

De EU-lidstaten en EU-instellingen zijn wettelijk verplicht de waardigheid van individuen of groepen te respecteren en te beschermen. Bovendien is de bescherming van de menselijke waardigheid (als essentieel onderdeel van de Europese mensenrechtenopvatting) het instrument voor de Europeanisering van de sociale bescherming, de sociale dienstverlening en andere belangrijke regelgevende of openbare dienstverleningssystemen. Menselijke waardigheid als fundamentele waarde en recht draagt bij aan de integratie en Europeanisering van verschillende soorten nationale rechts- en sociale stelsels, en draagt diensgevolge bij aan de bescherming van kwetsbare personen of bepaalde groepen.

Zoekend naar verbanden tussen het concept van menselijke waardigheid (als de Europese waarde) en vrijwilligerswerk, kan men zich afvragen hoe deze waarde relevant kan zijn en in de praktijk kan worden gebracht. Er zijn verschillende relevante gebieden en referentiepunten.

Het juridische concept van de EU komt overeen met het algemene, op waarden gebaseerde begrip van waardigheid, en het juridische concept is verenigbaar met het ethos van vrijwilligers en sommige NGO's (dat wil zeggen NGO's op het gebied van de mensenrechten en anderen), liefdadigheidsinstellingen, enz. Zo kunnen NGO's (die worden beschouwd als 'normen' of ondernemers waarderen) mensenrechtenwaarden vertalen naar vrijwilligers (Schneiker & Dany, 2018; Barnett & Weiss, 2013). De identiteit en overtuigingen van managers en organisaties worden dus overgedragen aan de vrijwilligers. De Europese Commissie streeft ernaar dat humanitaire NGO's de waarden en normen van de EU overnemen en implementeren wanneer ze met hulpprogramma's. Vanuit dit perspectief weerspiegelt en resoneert het idee van menselijke waardigheid als Europese kernwaarde met de houding van verschillende actoren en heeft het een integrerend effect.

Zoals hierboven vermeld, doen veel mensen vrijwilligerswerk (diensten verlenen, toezicht houden en helpen, optreden als pleitbezorgers, deelnemen aan besluitvorming, enz.) op verschillende gebieden om de menselijke waardigheid te beschermen of de schending ervan te voorkomen. Menselijke waardigheid en andere principes zijn bijvoorbeeld relevant voor humanitaire bewegingen, humanitaire actie, humanitaire hulpverlening en humanitaire ethiek, en ze zijn belangrijk voor mensen die betrokken zijn bij vrijwilligerswerk (Skim, 2015).

De waardigheid van alle slachtoffers en personen in nood is een centrale waarde in de humanitaire hulpacties van de EU (met verwijzingen naar artikel 2 van het VEU) (Broberg, 2014). Sommige NGO's die vrijwilligers inzetten, hebben verschillende zogenaamde vrijwilligersinitiatieven en -programma's voor menselijke waardigheid. Het vormt in sommige gevallen een sterke groepsidentiteit, betrokkenheid en intense betrokkenheid. De menselijke waardigheid van asielzoekers en solidariteit met hen waren bijvoorbeeld centrale waarden voor vrijwilligers die in 2016 op het eiland Lesbos (Middellandse Zee, Griekenland) werkten. Volgens etnografisch onderzoek gebruikten de vrijwilligers (formele vrijwilligers en 'toeristische vrijwilligers' of informele) het motto en het strategische doel "om de vluchtelingen met 'waardigheid' bij te staan" (Papataxiarchis, 2016, p. 8). Uit dit onderzoek bleek dat professionele hulpverleners iets andere waarden hadden dan niet-formele vrijwilligers (Papataxiarchis, 2016; Witcher, 2020).

Samenvattend: menselijke waardigheid is een kernwaarde in vergelijking met andere waarden van de EU. Het wordt ook erkend als een fundamenteel mensenrecht en als het Europese concept. De menselijke waardigheid is een juridisch EU-beginsel, maar geen EU-doelstelling. De menselijke waardigheid als intrinsieke waarde heeft betrekking op verschillende aspecten (erkenning van het vermogen om persoonlijk te groeien, uitsluiting van vernedering, enz.).

Menselijke waardigheid is een belangrijke waarde voor vrijwilligerswerkactiviteiten als (1) een normatieve basis voor besluitvorming over vrijwilligerswerk; (2) als fundament voor de Europese identiteit die relevant is voor bepaalde activiteiten; (3) als een fundamenteel rechtsbeginsel dat universeel kan worden toegepast op veel gebieden; (4) als mogelijke organisatiecultuur (voor NGO's waarbij vrijwilligers betrokken zijn) en als doelstelling van de activiteit; en (5) als neutraal in termen van de waarheden van het geloof, de dogma's.

4.2 WAARDE VAN EU-SOLIDARITEIT EN PARTICIPATIEVE DEMOCRATIE

Waarde van solidariteit. De Europese kernwaarde solidariteit is (vanuit toegepast perspectief) van groot belang voor vrijwilligers en vrijwilligersactiviteiten. In de eerste plaats is het van cruciaal belang om te onthouden dat de waarde vaststaat, maar niet wordt gedefinieerd in het artikel VEU 2 of andere rechtshandelingen van de EU. Als juridisch principe en doelstelling wordt solidariteit weerspiegeld in veel beleid en acties van de EU en is het belangrijk voor het EU-integratieproces (Grimmel & Giang, 2017). Ten tweede heeft solidariteit als veelgelaagd concept verschillende betekenissen (eenheid; gezamenlijke zorg voor elkaar; gevoel voor handelen gebaseerd op de wederzijdse belangen tussen personen, maar mogelijk ook tussen organisaties, naties en staten). Solidariteit heeft een normatieve dimensie, maar impliceert ook voorwaarden voor coöperatief gedrag. Het houdt ook verband met morele verplichtingen (Habermas, 2013). Daarnaast is solidariteit een belangrijk concept voor vrijwillige betekenisgeving (identiteitsvorming), motivatie en het oplossen van ethische dilemma's. In het EU-recht heeft solidariteit drie dimensies: (1) het is een waarde (VEU, artikel 2); (2) het vormt de kern van de EU-doelstellingen (VEU, artikel 3); en (3) het is een vorm van fundamentele rechten (Frischhut, 2022).

Het concept van de solidariteitswaarde van de EU wordt echter soms overladen met verschillende betekenissen en er is geen gedeelde betekenis (Steinvorth, 2017; Grimmel & Giang, 2017). De vraag is: hoe kan dit van belang zijn voor vrijwilligers? Als we naar het politieke veld van de EU kijken, wordt het duidelijk dat solidariteit verband houdt met de relatie tussen de lidstaten (politieke solidariteit). Het is een van de doelstellingen van de EU (VEU, artikel 3). Bovendien wordt het solidariteitsbeginsel toegepast op asiel en immigratie als beleid met gedeelde verantwoordelijkheden (Het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, VWEU; artikel 80). De drie artikelen van het VEU vermelden het concept van 'solidariteit tussen de generaties' (VEU, 2012). Het solidariteitsbeginsel wordt toegepast op de externe betrekkingen en op het internationale toneel (VEU, artikelen 3 en 5). Het solidariteitsbeginsel zou kunnen worden gekoppeld aan andere terreinen zoals sociale zekerheid, gezondheidszorg, vrijwilligerswerk, enz. (Frischhut, 2022). Uiteindelijk heeft het solidariteitswaardebeginsel van de EU politieke, overheidsbeleids-, juridische en ethische dimensies, en deze overlappen elkaar in sommige gevallen. Het is daarom noodzakelijk om rekening te houden met de betekenissen en mogelijke toepassingen van dit concept. Het is raadzaam om het te gebruiken in relatie tot empirische gevallen (bijv. Europese vrijwilligerssamenwerking, netwerken, enz., of uitspraken van Europese rechtbanken, wetgeving die voorziet in solidair optreden) en specifieke contexten.

De waarde van solidariteit ligt ten grondslag aan de publieke beleidssteun van de EU voor vrijwilligerswerk. Dit wordt verklaard door verschillende benaderingen. Ten eerste wordt weerspiegeld dat vrijwilligers een waardevolle sociale hulpbron vormen en dat zij de sociale solidariteit in verschillende gemeenschappen versterken door middel van vrijwilligersactiviteiten. Volgens EU-documenten wordt vrijwilligerswerk gezien als de meest zichtbare uiting van solidariteit (advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité, 2022). Ten tweede wordt vrijwilligerswerk gezien als een nuttig instrument bij de uitvoering van het EU-beleid (het ondersteunen en bevorderen van mondiale initiatieven).

en sociale solidariteit, enz.). Daarom steunt de EU op solidariteit gebaseerde activiteiten zoals het Europees Solidariteitskorps, en baseert zij dit initiatief op Europese solidariteitswaarden; dit instrument creëert mogelijkheden voor jongeren om vrijwilligerswerk te doen in eigen land of in het buitenland (Europese Commissie, 2022). Een derde punt: solidariteit houdt verband met de opvattingen van participatieve democratie en actief burgerschap. Om deze reden beschikt de EU over verschillende instrumenten om vrijwilligerswerk te ondersteunen, vooral als het vrijwilligerswerk een transnationaal karakter heeft. De Europese Commissie steunde bijvoorbeeld het idee van het European Volunteering Capital-competitie-initiatief, dat gebaseerd was op een grensoverschrijdende aanpak van vrijwilligerswerk (CEV, 2023). Over het geheel genomen is de Europese solidariteit een belangrijke basis voor de ontwikkeling van EU-beleid en -acties ter ondersteuning van vrijwilligerswerk.

Het concept van solidariteit is zeer betekenisvol voor verschillende vrijwilligers - dagelijkse gevoelens van solidariteit zijn behoorlijk intens als motivatoren, geworteld in persoonlijke ontmoetingen met soortgelijke of gemeenschappelijke problemen en zorgen. Het concept van Europese solidariteit omvat verschillende dimensies (Hustinx et al., 2003) - Europese solidariteit kan worden opgevat als een deugd omdat (1) sommige vrijwilligers in Europa vergelijkbare doelen nastreven op het gebied van vrijwilligerswerk; (2) solidariteit vindt plaats tussen gelijkwaardige personen die vrijwilligersactiviteiten ondernemen (het veronderstelt een relationele betrokkenheid bij de ondernomen acties en gelijkheid tussen personen); inderdaad, de status van zelfvoorzorgers bij NGO's en hun professionele staf kan ook worden gedefinieerd op basis van de principes van solidariteit, maar er zijn nuances in deze relatie; (3) vrijwilligers helpen andere mensen te denken dat zij in soortgelijke ellendige situaties terecht kunnen komen; (4) vrijwilligers streven dezelfde doelen na en handelen op gelijke basis (even vrij), waarbij ze overheersing afwijzen. De impact van solidariteitswaarden op het gedrag van vrijwilligers neemt dus verschillende vormen aan: (1) Het is solidariteit tussen vrijwilligers, of 'interpersoonlijke' sociale solidariteit (ook mogelijk in Europese netwerken, bewegingen op Europees niveau, EU-vrijwilligerswerkprogramma's, crisisvrijwilligerswerk, enz. .); (2) het is solidariteit met mensen in moeilijkheden (dat wil zeggen gehandicapten, slachtoffers van natuurrampen, migranten, asielzoekers, enz.); en (3) de EU-solidariteitswaarde (over de andere fundamentele waarden) biedt een conceptueel kader voor

Volgens empirisch bewijsmateriaal worden vrijwilligers tijdens crisistijden vaak betrokken bij vrijwilligerswerk door zogenaamde 'solidariteitsbewegingen', en spelen emotionele (samen met andere sociaal-economische en cultureel-idealistische) prikkels een belangrijke rol (Hamann & Karakayali, 2016; Kiess et al., 2018). Sommige vrijwilligers worden onhandelbaar (coördinerende NGO's of instanties) in crisisvrijwilligerswerk vanwege een hartstochtelijk gevoel van solidariteit en enkele sterke ideeën (Fleischmann, 2019).

In lijn met de onderzoeken is collectieve solidariteit een belangrijke motivator voor langdurige inzet voor vrijwilligerswerk, gebaseerd op gemeenschappelijke interesses en sociaal-emotionele gehechtheid aan vrijwilligersorganisaties (Schlesinger et al., 2013; Wegner et al., 2019). Uit andere bevindingen van onderzoekers blijkt dat Europese crises en vrijwilligerswerk verband houden met bepaalde vormen van solidariteit (Fleischmann, 2019). Het omvat niet alleen solidariteit met slachtoffers of

mensen in nood (slachtoffers van natuurrampen, binnenkomende migranten of asielzoekers, etc.), maar ook bepaalde vormen van politiek activisme (Kiess et al., 2018). Uit het bovengenoemde onderzoek op het gebied van solidariteit blijkt de relatie ervan met andere waarden en concepten, zoals solidariteit en rechtvaardigheid, solidariteit en burgerschap, en solidariteit en democratische betrokkenheid.

Ideeën van Europese burgergerichte solidariteit en participatieve democratie. Het idee van Europese solidariteit is een nieuwe sociale doctrine en tegelijkertijd een intellectuele opvatting (Lahusen & Grasso, 2018a; Ellison, 2011). De idealen en kwesties van Europese burgergerichte solidariteit (de implicaties voor het EU-beleid en de politieke besluitvormers) worden sinds de crises van 2008 besproken. De nieuwe opvatting van Europese solidariteit omvat verschillende componenten die verwijzen naar (1) sociale (gemeenschap of groep personen die elkaar steunen; groepsgebonden solidariteit); (2) op rechten gebaseerde (politieke of burgerlijke) solidariteit (Lahusen & Grasso 2018b; Wallaschek, 2019). Sommige wetenschappers maken onderscheid tussen burgerlijke en sociale solidariteit (Lahusen, & Grasso, 2018b). De opvatting van burgergerichte solidariteit is een complex fenomeen en de sociale doctrine is onontwikkeld. Sommige wetenschappers stellen vragen en vragen zich af of de EU sociale solidariteit kent, en werpen argumenten op over het tekort aan Europese identiteiten onder het publiek. Kathleen R. McNamara stelt bijvoorbeeld dat Europeanen geen sociale solidariteit en geen gevoel van politieke gemeenschap kennen (2015, p.167). Jurgen Habermas (2013) beredeneerde het tekort aan Europese solidariteit, onderzocht de negatieve effecten ervan, en riep op tot verruiming van de EU-integratie en vooral tot sociaal beleid. De nieuwe ideeën over Europese, op de burger gerichte solidariteit zijn immers geavanceerd en ontberen conceptuele deugdelijkheid.

Hoewel conceptualisaties belangrijk zijn voor academische en politieke debatten, is het ook cruciaal om naar de onderzoeksresultaten te kijken. Sociologische, communicatieve en publieke beleidsstudies hebben aangetoond dat de Europese burgergerichte solidariteit op persoonlijk vlak niet sterk is geweest (matige steun voor sommige soorten interne solidariteitsmaatregelen van de EU) en dat zelfs sommige crises (vluchtelingen, COVID-19, enz.) dat wel hebben gedaan. heeft deze niet versterkt (Lahusen & Grasso, 2018b; Ils et al., 2021; Wallaschek, 2019). Aan de andere kant is de sociale solidariteit vrij sterk voor sommige groepen sociale en politieke activisten, vrijwilligers, netwerk-ngo's en andere actoren. De solidariteit van burgers hangt af van verschillende factoren, dat wil zeggen interpersoonlijk vertrouwen, niveau van religiositeit, nationaal-culturele factoren (afhankelijk van de staat waar ze wonen), burgerlijke en politieke oriëntaties, sociaal-demografische kenmerken en sociale hulpbronnen (Lahusen & Grasso), 2018b). Als gevolg hiervan kunnen actieve burgers (NGO-leden, activisten, vrijwilligers, enz.) worden gezien als de belangrijkste actoren bij het versterken van de burgergerichte Europese solidariteit.

Even belangrijk is de daarmee samenhangende EU-waarde van solidariteit met de ideeën van **participatieve democratie en actief burgerschap**. Ten eerste is het noodzakelijk om aan te geven dat **democratie de Europese waarde en het algemene beginsel van het EU-recht** is (artikel 2 VEU). Vanaf dit punt wordt het begrepen als een van de fundamentele rechten. Bovendien omvat en waardeert het Europese Democratiebeginsel verschillende vormen van democratie (electoraal en participatief) (Frischhut, 2022). De betrokkenheid van burgers bij het politieke proces van de EU wordt gedefinieerd als het recht om deel te nemen aan het democratische leven (VEU, artikel 10) en individuele deelname aan verkiezingen. In 2007 hebben de EU-instellingen een instrument in het leven geroepen voor de collectieve participatie van burgers in de beleidsbesluitvorming (geïntroduceerd met het Verdrag van Lissabon) – het Europees Burgerinitiatief (Europese Commissie, 2023). EU-burgers kregen het recht om actief deel te nemen aan het bestuur en de beleidsvorming van de EU (Walter, 2017). Politieke participatie is dus niet slechts een symbolisch beleidsmakend iets. De waarden en principes van de democratie houden verband met andere waarden zoals transparantie, integriteit, vrijheid, mensenrechten, enz. Het is van cruciaal belang om te benadrukken hoe essentieel de EU-democratie is geworden als gevolg van de EU-integratie. Aan de andere kant

politieke uitdagingen en nieuwe kwesties als gevolg van specifieke kenmerken van het politieke veld van de EU. Democratische waarden zijn moeilijk te implementeren in termen van relevante rechtsbeginselen, functionerende instellingen, specifieke participatiemechanismen, etc. In dit perspectief is de directe betrokkenheid van burgers ook belangrijk. In 2005 ontwikkelde de Europese Commissie het concept van actieve burgerbetrokkenheid en introduceerde ondersteunende mechanismen als reactie op democratische crises (Bee, 2017; Walter, 2016; Bee & Guerrina, 2015). Dit werd ondersteund door het besluit van de Europese Raad uit 2004 (EU-Raadsbesluit). Deze beleidswending was een soort herstart van de mechanismen van burger- en politieke participatie door nieuwe ideeën binnen te brengen. Het doel van deze besluiten was echter het vormen van een sterkere identiteit met het EU-burgerschap. Volgens de officiële definities van de Europese Commissie is "actief burgerschap een overkoepelende term voor het verwerven en uitoefenen van rechten op burger- en politieke participatie. Als zodanig omvat het staatsburgerschap en verblijfplaats, lidmaatschap van (politieke) organisaties, stemmen, zich kandidaat stellen voor kantoor, vrijwilligerswerk of deelname aan politiek protest" (Europese Commissie, 2023b). Het is belangrijk op te merken dat dit concept informele deelname (niet stemmen of beleidsoverleg met betrekking tot het wetgevingsproces) relateert aan vrijwilligerswerk. Bovendien is actieve betrokkenheid van burgers niet alleen een algemeen idee, maar ook een van de elf beleidsprincipes die verband houden met de EU-integratie. Het is niet verplicht en wordt gebruikt als leidraad om de EU-lidstaten te helpen. Deze gids was dus belangrijk voor de Europeanisering van het beleid van de lidstaten met betrekking tot de ondersteuning van participatief bestuur en burgerbetrokkenheid (Europeanisering van de publieke sfeer).

Volgens het onderzoek was de ontwikkeling van actief burgerschap een reactie op EU-crisis (negatieve effecten van integratie, migratie, politiek, enz.). De EU-instellingen hebben actieve burgerschapsgelateerde sociale ideeën naar voren gebracht en geconceptualiseerd om de identiteit van mensen en het collectieve participatieve gedrag te veranderen (Bee, 2017). De EU-instellingen hadden ook tot doel het EU-burgerschap te versterken (sterkere identiteiten, mobilisatie van ondersteunende netwerken en het mogelijk maken van nieuwe processen van actieve participatie) (Bee & Guerrina, 2015). Sommige empirische studies en evaluaties leveren inderdaad bewijs dat dit beleid dat het idee van actief burgerschap ondersteunt, lacunes vertoont in de implementatie (Walter, 2016; Europese Commissie, 2022; Europese Commissie, 2015). De Europese Commissie had een beleid voor burgerparticipatie en inclusie ontwikkeld, gebaseerd op een consoliderende strategie en verschillende beleidsprogramma's (bijvoorbeeld Europa voor Burgers, 2007-2013; Europa voor Burgers ondersteuningsprogramma en -initiatieven, 2014-2020; Europa voor Burgers-initiatief, 2014 –2020; Programma Rechten, Gelijkheid en Burgerschap, 2014-2020, enz.). De specifieke instrumenten hebben betrekking op het faciliteren van vrijwilligers als doelgroep voor burgerparticipatie. De EU-instellingen hebben het Europees Jaar van het vrijwilligerswerk bijvoorbeeld gebruikt om een beter klimaat voor vrijwilligerswerk te creëren en het bewustzijn over vrijwilligersactiviteiten in 2011 te vergroten (begroting van 11 miljoen euro).

Burgerbetrokkenheid, vrijwilligerswerk en de waarden en het beleid van de EU. Engagement is een zeer breed begrip dat vele definities en noemers kent. Volgens onderzoeker Christiano Bee (2017) "bestaat burgerbetrokkenheid uit de uitdrukking van ideeën, interesses, gevoelens, kennis, meningen en attitudes ten opzichte van het leven van een bepaalde burgerlijke gemeenschap". Het wordt vaak gebruikt in combinatie met andere concepten zoals politiek engagement, burgerparticipatie en actief burgerschap (het overkoepelende concept). Het omvat ook individuele (het begrijpen van burgerwaarden, het hebben van burgerbelangen in de media en instellingen, enz.) en collectieve dimensies (behoren tot de groep met sociale interesses, specifieke groepsidentiteit en levensstijl). Maatschappelijke waarden zijn belangrijk als richtinggevend kompas voor het gedrag van mensen. Zoals hierboven besproken, komt het waardensysteem van de EU overeen met de belangrijkste burgerwaarden. Een ander belangrijk punt is dat deelname aan vrijwilligersgroepen of individueel vrijwilligerswerk zeer relevant is voor maatschappelijke betrokkenheid. Om deze reden,

EU-instellingen ontwerpen beleidsinstrumenten ter ondersteuning van vrijwilligerswerk (werkprogramma's, financieringsschema's, geformaliseerde instrumenten voor participatie, enz.) als een vorm van burgerparticipatie.

4.3 WAARDE VAN NON-DISCRIMINATIE

De waarde van non-discriminatie is de fundamentele waarde en het algemene rechtsbeginsel dat wordt gehandhaafd in artikel 2 van het VEU. Het beleid, de politieke besluiten en de juridische besluiten van de EU zijn bedoeld om "... sociale uitsluiting en discriminatie te bestrijden, en sociale rechtvaardigheid en bescherming, de gelijkheid tussen vrouwen en mannen, solidariteit tussen generaties en bescherming van de rechten van het kind" (artikel 3 VEU). Bovendien is de waarde van non-discriminatie ook een fundamenteel mensenrecht, en vastgelegd in het EU-Handvest van de grondrechten (CFR, artikel 21). Deze waarde omvat twee betekenissen: non-discriminatie van een persoon of groep mensen en gelijkheid voor de wet (Frischhut, 2022).

Weigering van diensten	Dienstverleners weigeren klanten te bedienen vanwege religieuze overtuigingen, leeftijd, ras of seksuele geaardheid.
Toegang tot diensten	Er worden geen openbare of particuliere diensten verleend aan mensen met een handicap.
Betaal ongelijkheid	Werknemers verschillend betalen voor hetzelfde werk, afhankelijk van hun leeftijd, geslacht, enz.
Discriminatie op de arbeidsmarkt	Wanneer een gekwalificeerde sollicitant wordt gepasseerd voor een baan of promotie vanwege geslacht, leeftijd, religie, handicap, seksuele geaardheid, enz.
Discriminatie op het gebied van huisvesting	Eigenaren van onroerend goed weigeren huizen of flats te verhuren of verkopen aan individuen of gezinnen vanwege hun nationaliteit, etniciteit of migratiestatus.
Educatieve discriminatie	Het weigeren van toegang tot of gelijke onderwijskansen aan studenten op basis van hun achtergrond, handicap of ander beschermd kenmerk is in strijd met het non-discriminatiebeginsel.

Tabel 3. Voorbeelden van situaties waarin het non-discriminatiebeginsel zou kunnen worden geschonden

Onder gelijkheid wordt verstaan het voldoen aan de voorwaarden voor gelijke behandeling. De waarde van non-discriminatie is verweven met andere waarden van de EU, met name rechtvaardigheid. Samenvattend kan worden gezegd dat de Europese waarde van non-discriminatie ook een belangrijk rechtsbeginsel en een mensenrecht is.

Europese waarden en primaire, secundaire en jurisprudentie van de EU. Er bestaat een nauwe relatie tussen de Europese waarden en het EU-recht. Het primaire recht van de EU is de hoogste rechtsbron in de EU. Het bevat de EU-verdragen (oprichting, wijziging en toetreding), de aanvullende overeenkomsten en het EU-Handvest van grondrechten. Het primaire EU-recht verankert waarden en creëert een kader om de naleving en bevordering, bescherming en handhaving ervan in alle EU-instellingen en lidstaten te garanderen. Het secundaire recht van de EU is ontworpen om gedetailleerde regels, procedures en mechanismen te bieden die nodig zijn voor de praktische toepassing van de beginselen en doelstellingen die in het primaire recht zijn vastgelegd. Secundair recht kan verschillende vormen aannemen en omvat verordeningen, richtlijnen, afwachtende beslissingen, aanbevelingen, adviezen, enz. Het HvJ-EU (Hof van Justitie van de Europese Unie) en andere Europese rechtbanken spelen een sleutelrol bij de interpretatie en ontwikkeling van het primaire recht. Ze geven richting aan de manier waarop de EU-waarden worden geïntegreerd in de toepassing en handhaving van het primaire recht.

Dit non-discriminatiebeginsel (of het discriminatieverbod) kan concrete invulling geven in relatie tot specifieke vergelijkbare situaties waarin regels worden overtreden. Dit concept is moeilijk op abstracte wijze uit te leggen en te definiëren (Zaccaroni, 2021). De waarde van non-discriminatie (of gelijkheid voor de heerschappij/wet) is relationeel en uniek. Het non-discriminatiebeginsel wordt bijvoorbeeld geschonden door een onrechtvaardige behandeling van personen op basis van leeftijd, ras, religieuze overtuiging, handicap of geslacht (Sugarman & Butler, 2011). Tabel 3 presenteert de gebruikelijke voorbeelden.

De waarde van non-discriminatie is niet alleen een constitutioneel of sleutelbeginsel, maar ook gebaseerd op secundaire wetgeving en jurisprudentie van de EU.

Het doel van de non-discriminatiewetgeving is om iedereen een eerlijke kans te geven om te profiteren van de kansen die in zijn of haar leven beschikbaar zijn. De rechtshandelingen van de EU en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bieden bescherming tegen discriminatie in Europa aan individuen en kwetsbare groepen. Het non-discriminatiebeginsel van de EU is van toepassing op de regulering van juridische relaties op verschillende gebieden. Het beoogt discriminatie te verbieden en bestrijkt de burgergerelateerde (persoongerelateerde) en economische fundamentele (goede bewegingsgerelateerde) gebieden (zie Tabel 4) (Frischhut, 2022, p. 105–106).

Richtlijnen uit de EU worden omgezet in nationaal recht en leiden tot wettelijke verplichtingen. Deze waarde heeft een bindende werking. Aan de andere kant vormt de waarde van non-discriminatie de sociale normen van de EU en het is de basis voor de Europeanisering van het nationale beleid.

De beleidsmakers van de EU willen iedereen eerlijk en gelijk behandelen, op basis van het beginsel van non-discriminatie. Deze waarde draagt bij aan de bredere doelstellingen van de EU, namelijk sociale diversiteit en inclusie. Non-discriminatie helpt negatieve effecten te minimaliseren of stereotypen, vooroordelen en discriminatie te elimineren systemische ongelijkheden.

Hoe kan de EU-waarde van non-discriminatie (gelijkheid) worden toegepast bij vrijwilligersactiviteiten?

Ten eerste doen mensen niet alleen iets goeds voor anderen door vrijwilligerswerk te doen, maar ook door er aan deel te nemen bouwen aan meer gelijkwaardige en inclusieve Europese samenlevingen (Širca et al., 2016). Zoals gezegd, zij nemen deel aan waar de politiek, het beleid en de instellingen van de EU voor staan. Met andere woorden: De activiteiten van vrijwilligers belichamen de waarde van non-discriminatie en gelijkheid. Het specifieke inderdaad normatieve benadering en burgerwaarden zijn eveneens belangrijk. Ten tweede heeft vrijwilligerswerk impact op het verbeteren van het sociale leven door middel van socialisatie (dwz het opbouwen van ondersteunende netwerken, het vormen van een gevoel van erbij horen, nieuwe interesses verkennen, enz.), leren (nieuwe sociale vaardigheden en ervaringen), en diepgaande onderschepping van waarden. De waarde van non-discriminatie kan dus door vrijwilligers worden overgenomen door deelname aan specifieke activiteiten. Ten derde bieden vrijwilligers zich vaak vrijwillig aan om groepen mensen te helpen mensen die een vorm van discriminatie ervaren. Zij helpen, samen met NGO-medewerkers, of pleiten voor mensen die mogelijk oneerlijk of ongelijk worden behandeld vanwege factoren als hun leeftijd, ras, geslacht, handicap, enz. (Witcher, 2021; Valls & Kyriakides, 2013). Ten slotte is de EU-waarde van non-discriminatie een zeer algemene waarde die op verschillende manieren zou kunnen worden toegepast met betrekking tot vrijwilligerswerk activiteiten of vrijwilligerswerk.

Gronden Veld	Race	Religie	Beperking	Leeftijd	Seksueel oriëntatie	Seks
Werkgelegenheid & opleiding	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Onderwijs	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
Sociaal bescherming	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja
Goederen & Diensten	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja

Tabel 4. Juridisch kader gebaseerd op niet-discriminerende EU-richtlijnen

5. IMPLEMENTATIE VAN EU-WAARDEN IN VRIJWILLIGERSWERK: MANAGEMENTTOOLS EN PRAKTIJKEN

Europese waarde-instrumentalisatie is een sleutelproces voor het vertalen van abstracte waarden en principes in praktische acties. Het is belangrijk omdat het hoge idealen overbrugt met de realiteit van vrijwilligerswerk en contextuele kwesties. De vrijwilligersmanagers zouden ervoor kunnen zorgen dat de Europese waarden geen loze uitspraken zijn, maar kunnen worden gebruikt als leidende drijfveren (motivatoren) voor vrijwilligersacties of standpunten. Andere waarden spelen een belangrijke rol bij vrijwilligerswerk, en deze kunnen door vrijwilligersmanagers op verschillende manieren worden geïnstrumentaliseerd. In dit deel wordt de instrumentalisering en het gebruik van waarden in vrijwilligersmanagement besproken in de context van veelgebruikte instrumenten. Vrijwilligersmanagers en betrokken mensen kunnen bijdragen aan het verankeren van waarden in vrijwilligerswerk.

1. Help de vrijwilligers de waarden van de EU te begrijpen

Vrijwilligersmanagers kunnen aan vrijwilligers het belang uitleggen van de waarden die door de EU worden gepromoot, en van andere waarden in het vrijwilligerswerk. Beheer volgens EU-waarden vereist de juiste socialisatie-instrumenten en ondersteuning. Dit kan via verschillende benaderingen worden bereikt: 1) Het vertrouwd maken van vrijwilligers met de waarden, principes en mensenrechten van de EU, evenals met bepaald beleid (relevant voor vrijwilligersactiviteiten), missies, doelstellingen en doelstellingen. 2) Communicatie van waarden in bijeenkomsten, sessies voor nieuwe vrijwilligers, enz. 3) De discussies over waarden in oriëntatiesessies voor nieuwe vrijwilligers. 4) Evaluaties door waardegedreven management met behulp van verschillende technieken.

2. **Het creëren van een waardengedreven cultuur van de EU** (gerelateerd aan vrijwilligersprogramma's, projecten, enz.). In de eerste plaats vereist het een bepaald ontwerp, waarbij de waarden van de EU en de waarden van de organisatie (als vrijwilligers door NGO's worden ingeschakeld) aan bod komen. Het ontwerp zou een aantal culturele elementen kunnen omvatten, zoals verhalen (verhalen die verband houden met de toepassing van EU-waarden, mogelijk EU-beleidsjargon of retorische elementen, EU-beleidsgerelateerde grappen, enz.), symbolen (formele EU-symbolen, maar ook enkele informele of niet direct met elkaar verbonden tot emblematische symbolen), rituelen (dagelijks en/of feestelijk) die de betekenis van specifieke waarden in ceremonies integreren, en zelfs enkele artefacten. De waardengedreven cultuur van de EU zou verband kunnen houden met het vrijwilligersprogramma, of zou verband kunnen houden met de cultuur van de NGO-organisatie waarbij vrijwilligers betrokken zijn. In het laatste geval is het belangrijk om de Europese waarden te verzoenen met de waarden van de cultuur van de organisatie om waardenconflicten of waardeprioritering te voorkomen. Hiermee werd de basis gelegd voor het opbouwen van een nieuwe cultuur of het veranderen van de bestaande. Het creëren van een waardengedreven cultuur kan effectieve communicatievormen vereisen (in vergaderingen, per e-mail, enz.), training (oriëntatie- of cultureel bewustzijnsworkshops, mentorschapsprogramma's, culturele onderdompelingsactiviteiten, begeleiding, verhalenvertel oefeningen, enz.), of leiderschapsstijlen. Het is van cruciaal belang om deze socialisatieopties als waardenkompas af te stemmen op specifieke culturen en Europese waarden. Een mix van ervaringsleren, formele training en voortdurende ondersteuning kan vrijwilligers helpen de organisatiecultuur te begrijpen en te omarmen.

3. **Integratie van EU-waarden in vrijwilligersprogramma's en projectmanagement** Dit kan worden bereikt door waarden in het operationele management te verankeren en waarden te integreren in het programma- of projectontwerp. In het laatste geval zouden de programma- en projectmissies kunnen worden afgestemd op de waarden van de EU. Zo zou het ontwerp van programma's sociale inclusie kunnen omvatten, in lijn met de EU-waarden van respect voor de mensenrechten, menselijke waardigheid en solidariteit op het gebied van de mensenrechten.

het ondersteunen van kwetsbare groepen. Het is ook mogelijk om de ecologische duurzaamheid te bevorderen. Het is belangrijk om de waarden van de EU op te nemen in programma's of projectmissies in overeenstemming met de waarden van de EU, zodat vrijwilligers, belanghebbenden en andere betrokken deelnemers zich beter bewust zijn (zie Tabel 5).

Op waarden gebaseerd operationeel management van vrijwilligers zou kunnen worden gerealiseerd door procedures en beleid op één lijn te brengen met de waarden van de EU. De vrijwillige managers zouden bijvoorbeeld de EU-waarden kunnen integreren in de strategische besluitvorming, projectplanning en uitvoering. De waarden van de EU zouden normatieve criteria kunnen zijn voor evaluatie- of vrijwilligersprogramma's en -projecten. Communicatie op basis van de waarden van de EU kan de verplichtingen en verantwoordelijkheden van het programma aan het licht brengen.

Tabel 5. Juridisch kader gebaseerd op niet-discriminerende EU-richtlijnen

4. Op waarden gebaseerd leiderschap van de EU

Moedig vrijwillige managers aan om leiders te worden door de waarden uit te dragen via hun acties en interacties. Zij zouden de kernwaarden van de EU kunnen demonstreren en promoten door middel van specifieke leiderschapsstijlen en -gedragingen. Deze leiders zouden consequent hun gedrag kunnen vertonen dat de waarden van de EU vertegenwoordigt en deze overdraagt door het ondersteunen van cultuur, klimaat, enz. Een vrijwilligersmanager van een lokale gemeenschap als sociaal leider zou bijvoorbeeld solidariteit en samenwerking kunnen bevorderen door gebruik te maken van een democratische, affiliatieve of delegatieve stijl. De vrijwilligersleiders kunnen mogelijk betrokkenheid, enthousiasme en bereidheid tonen om samen te werken met vrijwilligers uit de lokale gemeenschap. Ze kunnen ook een inclusieve cultuur creëren waarin alle vrijwilligers worden gerespecteerd en zich gewaardeerd voelen. Het is belangrijk op te merken dat het opbouwen van een leiderschapsaanpak (samen met een oprechte toewijding aan de Europese waarden) tijd en een aantal specifieke vaardigheden vereist, bijvoorbeeld communicatie.

5. De ethiek van vrijwilligers en het beheer van vrijwilligers op basis van

waarden De ethiek van vrijwilligerswerk en de waarden van vrijwilligerswerk zijn twee kanten van dezelfde medaille: ze omvatten waarden als morele principes of richtlijnen die vrijwilligers of gerelateerde organisaties gebruiken bij het deelnemen aan vrijwilligersactiviteiten. Beide instrumenten zouden kunnen worden gebruikt om de Europese waarden op één lijn te brengen met vrijwilligerswerk en aanverwante activiteiten. Ethisch gedrag garandeert eerlijkheid en verantwoordelijkheid, terwijl waarden passie en doelgerichtheid in vrijwilligersinitiatieven brengen.

Europese waarde-instrumentalisatie is van cruciaal belang voor het vertalen van abstracte waarden in praktische acties, waarbij hoge idealen worden overbrugd met de realiteit van vrijwilligerswerk. Vrijwilligersmanagers kunnen vrijwilligers helpen de EU-waarden te begrijpen door het belang ervan uit te leggen, een door de EU-waarden gedreven cultuur te creëren en de EU-waarden te integreren in vrijwilligersprogramma's en projectmanagement. Dit omvat het vertrouwd maken van vrijwilligers met de waarden van de EU, het communiceren van waarden tijdens bijeenkomsten en het uitvoeren van evaluaties met behulp van verschillende technieken. Bovendien kan het integreren van EU-waarden in programma's en projectontwerp sociale inclusie, respect voor de mensenrechten en ecologische duurzaamheid bevorderen.

Op waarden gebaseerd vrijwilligersmanagement en vrijwilligersautonomie. Op waarden gebaseerd vrijwilligersmanagement is niet prescriptief en verplicht. Volgens de onderzoeksresultaten en het raamwerk van de zelfdeterminatietheorie is het belangrijk om rekening te houden met de individuele keuzes van vrijwilligers, de perspectieven van vrijwilligers te accepteren en enige ruimte te bieden voor persoonlijke beslissingen (Oostlander et al., 2014). Het is van groot belang om autonome motivatie te bieden aan vrijwillige managers. Vanuit dit perspectief moeten de persoonlijke waarden van vrijwilligers in lijn worden gebracht met bestuurlijke of Europese waarden. De managers zouden een autonomie-ondersteunend klimaat kunnen creëren dat de Europese waarden hooghoudt en discretie geeft aan de standpunten en acties van vrijwilligers. Op deze manier kunnen vrijwilligers zich sterker en betrokkener voelen.

LAATSTE OPMERKINGEN

1. De relatie tussen de waarden van de EU en vrijwilligerswerk wordt als complex en veelzijdig beschouwd. Waarden zijn subjectief en gelaagd, daarom zijn contextuele concepten leidend voor normatieve oriëntaties en ordening. Waarden worden op verschillende gebieden gebruikt, waaronder juridisch, sociaal-politiek en management. Er is echter potentieel voor waardeconflicten als gevolg van onverenigbaarheden of tegenstrijdigheden tussen persoonlijke vrijwilligerswaarden en collectieve of algemene waarden. Waardeoriëntaties die door vrijwilligers worden gebruikt, zijn enigszins verfijnd en alle normatieve opvattingen kunnen niet worden vereenvoudigd.
2. De Europese Unie is gegrondvest op waarden als respect voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en de mensenrechten. Deze waarden zijn gemeenschappelijk voor de lidstaten van de EU en bevorderen pluralisme, non-discriminatie, tolerantie, rechtvaardigheid, solidariteit en gelijkheid. De gedeelde waarden en het vrijwilligerswerk van de EU worden vaak gezien als waardevolle hulpbronnen

die helpen bij het oplossen van sociale, economische en openbare beleidsgerelateerde problemen. Vrijwilligers worden gezien als een uiting van solidariteitswaarde in Europa, die de weg vrijmaakt voor de verwezenlijking van Europese waarden. Onderzoek toont aan dat vrijwilligerswerk de samenleving kan veranderen door nieuwe solidariteits- en sociale mobilisatiestructuren te vormen, vooral in tijden van crisis. De waarden, ideeën en juridische principes van de EU zijn de leidraad voor vrijwilligers, zoals gezien in de context van de migratiecrisis. Tot de belangrijkste EU-waarden voor vrijwilligerswerk behoren solidariteit, rechtvaardigheid, democratie, non-discriminatie, vrijheid, actief burgerschap, inclusiviteit, samenwerking, transparantie in de financiering, beginselen van partnerschap, gelijke kansen, ondersteuning van vrijwilligers, toegankelijkheid, hoogwaardige activiteiten en participatieve democratie. , sociale/systemische verandering, steun voor sommige vormen van vrijwilligerswerk, eenheid en een raamwerk voor vrijwilligerswerk van betere kwaliteit. De menselijke waardigheid is een universele waarde en een algemeen rechtsbeginsel en een van de belangrijkste fundamentele waarden in de EU.

3. Europese waarde-instrumentalisatie is van cruciaal belang voor het vertalen van abstracte waarden in praktische acties, waarbij hoge idealen worden overbrugd met de realiteit van vrijwilligerswerk.

Vrijwilligersmanagers kunnen vrijwilligers helpen de EU-waarden te begrijpen door het belang ervan uit te leggen, de waardengedreven cultuur van de EU te creëren en de EU-waarden te integreren in vrijwilligersprogramma's en projectmanagement. Dit omvat het vertrouwd maken van vrijwilligers met de waarden van de EU, het communiceren van waarden tijdens bijeenkomsten en het uitvoeren van evaluaties met behulp van verschillende technieken. Bovendien kan het integreren van de EU-waarden in programma's en projectontwerp sociale inclusie, respect voor de mensenrechten en ecologische duurzaamheid bevorderen.

LITERATURE

- Allam, M., Ader, M., & Igriglu, G. (2020). Youth and COVID-19: Response, recovery and resilience. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Barnett, M., & Weiss, T. G. (2013). Humanitarianism contested: Where angels fear to tread (Vol. 51). Routledge.
- Bee, C. (2017). Active citizenship in Europe: Practices and demands in the EU, Italy, Turkey and the UK. Springer.
- Bee, C., & Guerrina, R. (2015). Introduction: Framing Civic Engagement, Political Participation and Active Citizenship in Europe. In Framing Civic Engagement, Political Participation and Active Citizenship in Europe (pp. 1-4). Routledge.
- Bernát, A., Kertész, A., & Tóth, F. (2016). Solidarity reloaded: Volunteer and civilian organizations during the migration crisis in Hungary. *Szociológiai Szemle*, 26(4), 29-52.
- Broberg, M. (2014). EU Humanitarian Aid after the Lisbon Treaty. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 22(3), 166-173.
- Butcher, J., & Einolf, C. J. (2017). Volunteering: A complex social phenomenon. *Perspectives on volunteering: Voices from the south*, 3-26.
- Calliess, G. P. (2004). Value-added Norms, Local Litigation, and Global Enforcement: Why the Brussels-Philosophy failed in The Hague. *German Law Journal*, 5(12), 1489-1498.
- Cambridge Dictionary (2023), Online dictionary, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/dignity>
- CEV. (Center for European Volunteering). (2011). Policy Agenda for Volunteering in Europe, https://www.vlaanderenrijwilligt.be/wp-content/uploads/2015/11/EYV2011Alliance_PAVE.pdf
- CEV. (2023) European Volunteering Capital Competition, About the competition, <https://www.europeanvolunteercentre.org/ev-capital>
- CEV. (2021). Blueprint for European Volunteering 2030, Approved version - CEV GA, 14 September 2021,
- Dekker, P., & Halman, L. (2003). Volunteering and values: An introduction. In *The values of volunteering: Cross-cultural perspectives* (pp. 1-17). Boston, MA: Springer US.
- Dostál, J. (2021). European Solidarity Corps Projects Responding to COVID-19: Implications for Future Crises. *Journal of Public and Nonprofit Affairs*, 1-37.
- Jones, J. (2012). Human dignity in the EU charter of fundamental rights and its interpretation before the European Court of Justice. *Liverpool Law Review*, 33, 281-300.
- Ellison, M. (2011). Introduction: social solidarity in Europe: the fourth pillar. In *Reinventing social solidarity across Europe* (pp. 1-16). Policy Press.
- European Commission. (2022). European Solidarity Corps – Our Mission and Principles, https://youth.europa.eu/solidarity/mission_en
- European Commission. (2023). European Citizens' Initiative, How to launch a Citizen's Initiative to ask the European Commission to propose a new law. https://commission.europa.eu/about-european-commission/get-involved/european-citizens-initiative_en#whatisacitizensinitiative
- European Commission. (2023b) Active citizenship, https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/active-citizenship_en
- European Commission. (2022). Report for EU Parliament. Assessing the implementation and achievements of the 2014 – 2020 rights, equality and citizenship programme. Brussels, 22.3.2022, COM(2022) 118.
- European Commission. (2015) Ex-post evaluation of the Europe for Citizens Programme 2007-2013, Final report

- European Year of Volunteering. (2011). Policy Agenda for Volunteering in Europe (PAVE). https://www.isca-web.org/files/EuroVolNet_WEB/EYV2011Alliance_PAVE.pdf
- Enjolras, B. (2021). Explaining the varieties of volunteering in Europe: A capability approach. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 32(6), 1187-1212.
- European Commission. (2011). Communication on EU policies and volunteering: Recognising and promoting crossborder voluntary activities in the EU.Brussels, 20.9.2011, COM(2011) 568
- EVI-DEMS, (2021). Application proposal for Erasmus +, KA220-HED - Cooperation partnerships in higher education.
- EVI-DEMS, (2023). The European Volunteer Management Ethics Guide, (draft)
- Fleischmann, L. (2019). Making volunteering with refugees governable: The contested role of 'civil society'in the German welcome culture. *Social Inclusion*, 7(2), 64-73.
- Frederiksen, M., Henriksen, L. S., & Qvist, H. P. (2014). Mainstreaming effects on volunteering? The case of Denmark. *Journal of Civil Society*, 10(3), 317-334.
- Freedman, J. (2018). Amateur humanitarianism, social solidarity and "volunteer tourism" in the EU refugee "crisis". *Humanitarian action and ethics*, 94-111.
- Frischhut, M. (2022). The Ethical Spirit of EU Values: Status Quo of the Union of Values and Future Direction of Travel. Springer Nature.
- Grimm, A., & Giang, S. M. (2017). Introduction: Solidarity lost? The European Union and the crisis of one of its core values. *Solidarity in the European Union: A fundamental value in crisis*, 1-6.
- Grönlund, H. (2013). Cultural values and volunteering: A cross-cultural perspective. In *Altruism in cross-cultural perspective* (pp. 71-84). New York, NY: Springer New York.
- Habermas, J. (2013, March). Democracy, solidarity and the European crisis, lecture held at the University of Leuven
- Hamann, U., & Karakayali, S. (2016). Practicing Willkommenskultur: Migration and Solidarity in Germany. *Intersections. East European Journal of Society and Politics*, 2(4).
- Hustinx, L., & Lammertyn, F. (2003). Collective and reflexive styles of volunteering: A sociological modernization perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 14, 167-187.
- ILO. (2011). Manual on the measurement of volunteer work. International Labour Office.
- Iis, A., Liu, D., Grunow, D., & Eger, S. (2021). Changes in European solidarity before and during COVID-19: Evidence from a large crowd-and expert-annotated Twitter dataset. arXiv preprint arXiv:2108.01042.
- Kiess, J., Lahusen, C., & Zschache, U. (2018). Solidarity activism in Germany: What explains different types and levels of engagement?. *Solidarity in Europe: Citizens' Responses in Times of Crisis*, 43-71.
- Koolen-Maas, S. A., Meijs, L. C., van Overbeeke, P. S., & Brudney, J. L. (2023). Rethinking Volunteering as a Natural Resource: A Conceptual Typology. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 52(1_suppl), 353S-377S.
- Lahusen, C., & Grasso, M. (2018a). Solidarity in Europe—European solidarity: an introduction. *Solidarity in Europe: Citizens' Responses in Times of Crisis*, 1-18.
- Lahusen, C., & Grasso, M. (2018b). Solidarity in Europe: A comparative assessment and discussion. *Solidarity in Europe, Citizens' Responses in Times of Crisis* 253-277.
- Laitinen, A., & Pessi, A. B. (2014). Solidarity: Theory and practice. An introduction. *Solidarity: Theory and practice*, 1-29.

- Mathou, C. (2010). Volunteering in the European union. Report, GHK, Brussels, https://commission.europa.eu/system/files/2020-03/exec_summary_volunteering_eu_en.pdf .
- McNamara, K. R. (2015). The politics of everyday Europe: Constructing authority in the European Union. Oxford University Press, USA.
- Meijs, L. C., Handy, F., Cnaan, R. A., Brudney, J. L., Ascoli, U., Ranade, S., ... & Weiss, I. (2003). All in the eyes of the beholder? Perceptions of volunteering across eight countries (pp. 19-34). Springer US.
- Morano-Foadi, S., Andreadakis, S., (2021). Protection of Fundamental Rights in Europe, Springer.
- Lang, S. (2012). NGOs, civil society, and the public sphere. Cambridge University Press.
- Oostlander, J., Güntert, S. T., & Wehner, T. (2014). Linking autonomy-supportive leadership to volunteer satisfaction: A self-determination theory perspective. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 25, 1368-1387.
- O'Toole, M., & Calvard, T. (2020). I've got your back: danger, volunteering and solidarity in lifeboat crews. *Work, employment and society*, 34(1), 73-90.
- Papataxiarchis, E. (2016). Being 'there': At the front line of the 'European refugee crisis'-part 1. *Anthropology Today*, 32(2), 5-9.
- Parsanoglou, D. (2021). Volunteering for refugees and the repositioning of state sovereignty and civil society: the case of Greece. In *Inclusive Solidarity and Citizenship along Migratory Routes in Europe and the Americas*(pp. 53-69). Routledge.
- Robertson, G. (2013). The contribution of volunteering and a wider asset based approach to active ageing and intergenerational solidarity in Europe. *Working with older people*, 17(1), 7-18.
- Scholz, S. J. (2008). Political solidarity. Penn State Press.
- Schlesinger, T., Egli, B., & Nagel, S. (2013). 'Continue or terminate?'Determinants of long-term volunteering in sports clubs. *European sport management quarterly*, 13(1), 32-53.
- Schneiker, A. (2016). Humanitarian NGOs,(in) security and identity: Epistemic communities and security governance. Routledge.
- Schneiker, A., & Dany, C. (2018). Humanitarian NGOs as Norm Takers: Conceptualizing the Translation of Vague International Norms as an Expression of Organizational Autonomy. *Journal of International Organizations Studies*, 9(1), 45-59.
- Širca, N. T., Dermol, V., Novak, A., & Trunk, A. (2016). Volunteering as a vehicle for solidarity, social inclusion and active EU citizenship of youth. *Managing Innovation and Diversity in Knowledge Society Through Turbulent Time*, 1239, 1244.
- Slim, H. (2015). Wonderful work: Globalizing the ethics of humanitarian action. *The Routledge companion to humanitarian action*, 13-25.
- Steinvorth, U. (2017). Applying the idea of solidarity to Europe. *Solidarity in the European Union: A fundamental value in crisis*, 9-19.
- Sugarman, D., & Butler, M. (2011). A handbook on European non-discrimination law. Agency for Fundamental Rights, Luxembourg.
- Tava, F. (2021). European solidarity: definitions, challenges, and perspectives. *The Agency for Fundamental Rights, Luxembourg. Routledge Handbook of Philosophy and Europe*, 211-221.
- UN, (2018). State of the World's Volunteerism Report 2018, The thread that binds: Volunteerism and community resilience. <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210476584>
- UN, (2021). State of the World's Volunteerism Report 2022, Building Equal and Inclusive Societies,<https://www.un-ilibrary.org/content/periodicals/26180448>

- Valls, R., & Kyriakides, L. (2013). The power of Interactive Groups: how diversity of adults volunteering in classroom groups can promote inclusion and success for children of vulnerable minority ethnic populations. *Cambridge journal of education*, 43(1), 17-33.
- Wallaschek, S. (2019). Solidarity in Europe in times of crisis. *Journal of European Integration*, 41(2), 257-263.
- Walter, S. (2016). *EU Citizens in the European Public Sphere: An Analysis of EU News in 27 EU Member States*. Springer.
- Wegner, C. E., Jones, G. J., & Jordan, J. S. (2019). Voluntary sensemaking: the identity formation process of volunteers in sport organizations. *European Sport Management Quarterly*, 19(5), 625-644.
- Williams, A. T. (2009). Taking values seriously: Towards a philosophy of EU law. *Oxford Journal of Legal Studies*, 29(3), 549-577.
- Witcher, A. (2021). Greece's discriminatory migrant regime: Volunteers, informal street-level bureaucrats, and moral rationalities. *Journal of Refugee Studies*, 34(2), 1540-1559.
- Zaccaroni, G. (2021). *Equality and Non-discrimination in the EU: The Foundations of the EU Legal Order*. Edward Elgar Publishing.

EU LEGAL ACTS

- TEU (Treaty on European Union) (2012). Consolidated Version of Treaty on European Union Official Journal of the European Union, C 326/13 (2012) C 326/391
- CFR (Charter of Fundamental Rights of the European Union)
- CJEU (Court of Justice of the European Union). (2008). Joined cases C-402/05P & C-415/05P *Kadi & Al Barakaat International Foundation v. Council and Commission*, judgment of the Court of Justice of the European Communities (Grand Chamber), 3 September 2008, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=67611&doclang=en>
- Regulation EU (2021). 2021/888 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2021 establishing the European Solidarity Corps Programme and repealing Regulations (EU) 2018/1475 and (EU) No 375/2014 (Text with EEA relevance)
- EU Commission Delegated Regulation (2014). No 1398/2014 of 24 October 2014 laying down standards regarding candidate volunteers and EU Aid Volunteers Text with EEA relevance.
- EU Commission Proposal (2022). for a COUNCIL RECOMMENDATION on the mobility of young volunteers across the European Union COM/2022/15 final
- European Economic and Social Committee Opinion (2022). on 'Volunteers — Citizens building the future of Europe' (own-initiative opinion) (2022/C 152/04, C 152/19)
- Europe for Citizens Programme (2020). Europe for Citizens – Programme Guide – version valid for as of 2020. EU Council Recommendation (2022) of 5 April 2022 on the mobility of young volunteers across the European Union (Text with EEA relevance) 2022/C 157/01
- EU Council Decision. (2004). of 26 January 2004 establishing a Community action programme to promote active European citizenship (civic participation) 2004/100/EC
- European Union (2010). Council Decision 2010/37/EC, European Year of Voluntary Activities Promoting Active Citizenship, http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/20091127_council_decision_en.pdf
- TFEU (The Treaty on the Functioning of the European Union). (2016). Consolidated versions of TFEU, C 202/1, 7.6.2016

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

